

Ottar Strømme, forfatteren av «Den hemmelige hæren» svarar Bjørn Hansen, Arbeiderbladet

En demokratisk hær etter 1937?

Jeg har med interesse lest flere artikler av journalist Bjørn Hansen om arbeiderbevegelsens historie i Arbeiderbladet. Han har tatt opp mye viktig materiale i disse artiklene, materiale som sikkert mange ellers ikke ville ha kjent til. Det er derfor med skuffelse jeg leser den behandling han som journalist gir min bok «Den hemmelige hæren» tirsdag 27. juni. I noe som bare kan oppfattes som et sammendrag av boka, skriver han følgende: «*Hele ordningen ble avskaffet av forsvarsminister Fredrik Monsen, som etter å ha forlangt alle opplysninger av*

kommanderende general, sørget for en stille begravelse av den hemmelige klassehær.»

Denne slutningen fikk stå for Hansens egen regning hvis den i artikkelen var blitt markert som hans private mening-sytring. Men slik den står, kan den vanskelig oppfattes som noe annet enn som bokas egen konklusjon. Dermed gir Hansen et fullstendig misvisende og forvirrende inntrykk av bokas siste del, og jeg finner det nødvendig med en kommentar.

Siste kapittel i boka er i helhet viet utviklingen av «Den hemmelige hæren» under Fredrik Monsens ledelse av forsvarsdepartementet fra 1935–40. I en stortingsdebatt i 1948 sa Monsen at han hadde oppdaget en ordning med fem O.V.-kompanier, rettet mot Oslo-arbeiderne. I samarbeide med kommanderende general avviklet Monsen ordningen i all stillhet. Kan vi tro på det? Dette er ikke et spørsmål om politisk vurdering av Nygaardsvold-regjeringen eller om en er sosialdemokrat eller kommunist. Dette er kun et spørsmål om konkrete historiske fakta. Hvis ordningen ble droppet trenger vi kalde, ugjendrivelige bevis for at så skjedde? Hva viser fakta? Det som er av fakta, dvs det militære arkivmateriale som «Den hemmelige hæren» bygger på, viser at ordningen ble opprettholdt fram til 1940. Hansens antyder at ordningen i tida 1935–40 kunne vært rettet mot nazistene. Igjen må vi spørre: Hva viser fakta? Fakta taler mot Hansen. Det som i den militære korrespondansen omtales som den indre fienden 1935–40, er det samme som tidligere: arbeiderklassen og arbeiderbevegelsen. Aldri i noe dokument har jeg støtt på så mye som en antydning om at ordningen var rettet mot trusselen fra ytre høyre. En spade er og blir en spade sjøl om en velger å tro noe annet. I «den hemmelige hæren» har jeg ikke trukket mange konklusjoner. De konklusjonene jeg har trukket er basert på det jeg oppfatter som historiske fakta. At ordningen eksisterte fram til 1940, er en slik konklusjon, hvorfor DNAs ledelse ønsket å beholde apparatet hvis de kjente den fulle bredde av det, har

jeg derimot ikke behandlet uti fra det foreliggende kildemateriale. Hvis jeg skulle ha trukket konklusjoner om dette, måtte jeg ha beveget meg fra harde fakta til vurderinger basert på mindre sikre kilder. I denne sammenheng har jeg latt det ligge. Den eneste forandringen som kan spores tilbake til den tida Monsen snakker om, som det er rimelig å anta har med «de fem O.V.-kompaniene mot Oslo-arbeiderne» å gjøre, er at «Oslo-Ordensvern» ble omorganisert og lagt direkte under 2. distriktskommandos ordensvern. Mens «Oslo Ordensvern» før var en egen enhet, inngikk den etter 1935 i andre enheter, og blei altså oppløst som egen avdeling.

Som det framgår av boka, blei oppsettingen av ordensvern-avdelingene fra og med 1937 basert på feltavdelingene mens den tidligere var basert på en utplukking av «upålitelige». Hansen trekker den konklusjon at dermed gikk klassehæren i graven. Han trekker også den slutningen at det var denne endringen Monsen siktet til da han omtalte at han sammen med kommanderende general avviklet ordningen med «de fem O.V.-kompaniene mot Oslo-arbeiderne.» Dette er så langt fra sannheten som såvel null.

For å ta det siste først. Det kan ikke dokumenteres at Monsen hadde befating med overgangen fra utplukkede avdelinger til feltavdelinger for ordensvernet. Dette spørsmålet hadde vært under stadig diskusjon innenfor militærlædelsen helt fra slutten av tjuetallet. Da endringen kom i 1937, skjedde det etter initiativ fra flere distriktskommandoer, som fant den daværende ord-

ningen altfor tungvint. Muligheten for å plukke ut «upålitelige» før oppsetting, var svært dårlig etter at ordningen med distriktsbefal falt bort med forsvarsordningen av 1933. Det var distriktsbefalet som med sitt lokalkjennskap til soldatenes sivile virksomhet som sto for utplukkingen før. Det man innførte i 1933 var å bruke hele avdelinger, og heller dimmiterte «upålitelige» ved oppmøte eller seinare (eller la dem bli kokker, som det blei foreslått. Var det slik at klassehæren forsvant sjøl om man sluttet å plukke ut «upålitelige» før oppsetting? En slik slutning er svært overflattisk. La oss ta et eksempel: Hansen vil sikkert være enig med meg i at de militærstyrkene som blei sendt til Skien-Porsgrunn i tilknytning til Menstad-konflikten i 1931 var en utpregt klassehær. Men så enkel er ikke konklusjonen hvis vi skal følge Hansens resept. De styrkene som blei sendt fra IR 3 var nemlig som ledd i en prøveordning ikke rensket for «upålitelige». Det var imidlertid den gardeavdelingen som blei satt inn. Det gir ingen mening å karakterisere disse styrkene som mer «demokratiske» eller mindre «klassehær» sjøl om de var organisert forskjellig. Hovedsaken var at de utførte det oppdraget de hadde fått, å gjenopprette «ro og orden».

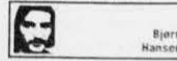
Etter 1937 inngikk feltavdelingene som helhet som ordensvern-avdelinger. Den ordningen som IR 3 var organisert på ved Menstad blei gjort gjeldende for hele hæren. Som en konsekvens av denne forenklingen blei den mobiliseringsordningen som gjaldt for feltavdelingene ved delvis mobilisering gjort stille. En uatskillelig del av «den hemmelige hæren» var

Arbeiderbladet

En hemmelig hær mot norsk arbeiderklasse

Den historiske forfatter Ottar Strømme arbeider seg jevnt og trutt bakover i arkivene. Etter å ha startet med dokumentasjonen av det norske forsvarsopptreden 9. april 1940 har Strømme tatt for seg perioden 1918–1940 og oppbyggingen av en hemmelig militær organisasjon som skulle settes inn ved indre uroligheter. Første bind i trilogien kommer sist — det skal dekke perioden 1814 til 1905.

Man burde kanskje la være å falere over at historikeren Lars Borgersrud gjengir sine egne avhandlinger på Oktober Forlag under pseudonymet «Ottar Strømme». Men denne form for kamufasje avdekker hvilken verden våre ml-ere lever i. De befinner seg på mental krigsfot, med dekknavn og hemmelige signaler, som om de levede under fremmed okkupasjon. Dets problem er at det land de lever i, er okkupert av en befolkning der 90 prosent er motstandere av AKP's politiske løsninger og opptreden.

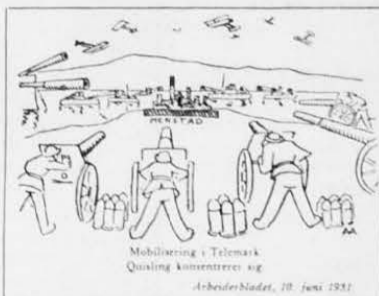
Bjørn Hansen

En innodig mate faller AKP'n i egen tankeslag om revolusjon og undertrykkelse sammen med den tankeslag man kunne finne hos et dylvis fascisistisk offiserkorps i mellomkrigstiden. Heller ikke de offiserer som ledet det norske forsvar i den perioden, og som både innad og utad beredte seg på revolusjons- og gadd undernekte hvilke forberedelser som ble gjort til revolusjonær oppstand i norsk arbeiderklasse. Det mest slående trekk ved Arbeiderpartiets revolusjonære epoke fra 1918 og en del av 1920-årene var nettopp fraværet av organisatoriske forberedelser til en væpnet revolusjon. All aktivitet

gikk på det politiske og faglige plan. Da Vidkun Quisling på 30-tallet led seg frem for Arbeiderpartiets ledelse som organisator av «røde gardes» ble han hurtig og effektivt lem-pet på dør.

«Ottar Strømme» dokumentasjon i boken «Den hemmelige hæren» (Oktober Forlag) er i seg selv verdifull. Han har gravd frem et utslutende historisk ubestridt stoff, som viser at ledelsen av den norske militærpart forberedte seg på å slå ned sosiale uroligheter ved bruk av soldater og skytevåpen. Organiseringen av den hemmelige hæren, en hær av politisk politiske avdelinger, gikk fra 1918 og var av et meget betydelig omfang, det daværende norske forsvar satt i betraktning. Ved randskriv, brev og FM'er, blir det dokumentert at forberedelse til slike aksjoner gikk på en meget grundig måte. I 1920- og 1930-årene, og at de var særlig intense i de perioder da arbeiderbevegelsen var i medvind. Helt frem til 1937 foregikk organiseringen av sikkerhetsstyrker etter det såkalte politilighetskriterium. Hele ordningen ble avskaffet av forsvarsminister Fredrik Monsen, som etter å ha forlangt alle opplysninger av kommanderende general, sørget for en stille begravelse av den hemmelige klassehær.

Forfatteren trekker uttrykkelige og ubestridte slutninger

Mobilisering i Telemark. Quisling-kontrere; s.g. Arbeiderbladet, 10. juni 1931

En av illustrasjonene i boka «Den hemmelige hæren».

når han hevder at den hemmelige hær med en slik hær var nettopp inndelingen etter politiske kriterier. Ved å avskaffe de politiske kriterier, tok man også vekk grunnlaget for en klassehær som skulle brukes til å undertrykke norske arbeiderklasse. De indre fiender kunne etter 1935 ikke bestå av det parti og den bevegelse som selv satt med regeringsmakten. Kommunistpartiet var allerede på det tidspunkt redusert til en sekt uten revolusjonær kraft. Der vilde den eneste trussel kunne berukes å komme fra det østlige høyre, fra nazistene, i ledning med en ytre fiende, og det var nettopp det som skjedde. Men katastrofen nok blei militærets sikring av våpenlagrene mot «ordensnede» fra ar-

beiderklassen, at forsvarst 9. april 1940 mobiliserte med våpen som delvis var utsluttet fortlivale deler lå lagret andre steder. Dokumentasjonen i «Ottar Strømme» bok virker solid. Men utover hans egen AKP-inspirerte sammenhengende historiefortelling og historiefortelling, er boken likevel lite mer enn en gjergrise av dokumenter og analyse av dem. Sammenheng mellom militære disposisjoner og politiske myndigheters beslutninger er praktisk tatt ikke belyst. Det ville vært det mest interessante. «Strømme» har funnet politisk delikate dokumenter i arkivene, men den historiske bearbeidelse av stoffet holder ikke mål.

Denne anmeldelsen av Ottar Strømme's bok «Den hemmelige hæren» sto i Arbeiderbladet tirsdag 27.

juni. Ottar Strømme har også sendt dette innlegget til Arbeiderbladet.

ordningen med ubrukeliggjøring av mobiliseringsbeholdningene av våpen. Som resten av ordningen, blei den holdt ved like til 1940. Ordningen skulle hindre at arbeiderne ved uroligheter skulle kunne storme våpenlagrene for så å gjøre revolusjon. Så sent som høsten 1931 blei denne begrunnelsen gjentatt for ordningen.

Hansens antydninger om at ordningen etter at Monsen

overtok som forsvarsminister egentlig var rettet mot ytre høyre, savner derfor ethvert grunnlag i fakta. Dokumentene omtaler forøvrig sjøl arbeiderne som fienden. Antydningene faller også som meningsløse utifra den kjensgjerning at det b.l.a. var nazister og Quisling-sympatisører som ledet og organiserte denne virksomheten i generalstaben og forsvarsdepartementet, også i Monsens

tid som forsvarsminister.

Det burde jo forøvrig være et tankekors for Bjørn Hansen at denne hæren som med ett var blitt demokratisk i 1937, så sent som i 1940 framleis hadde nazister som sjef for respektive generalstabens mobiliseringsavdeling og forsvarsdepartementets mobiliseringskontor

Politi mot streikende jernarbeidere under storstreiken i 1923. Bildet er fra Studentertunden i Oslo sentrum. Arbeiderklassen var den indre fienden i

1923 som i 1935–40, svarer Strømme i dette svaret til Arbeiderbladets Bjørn Hansen.